

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Tom Jinert

Är den externa självbestämmanderätten
relevant i det postkoloniala samhället?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Anna Nilsson

Termin: HT 2017

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Uppsatsens övergripande syfte	5
1.3 Frågeställning	5
1.4 Avgränsning	5
1.5 Perspektiv, metod och teori	6
1.6 Forskningsläge	6
1.7 Material	6
1.8 Disposition	6
2 NÅGRA DEFINITIONER	8
2.1 Territoriell integritet och uti possidetis	8
2.2 Intern självbestämmanderätt	8
2.3 Extern självbestämmanderätt	8
3 HISTORISK BAKGRUND	9
4 GÄLLANDE RÄTT	11
4.1 FN-stadgan	11
4.2 FN:s deklaration om beviljande av självständighet åt koloniserade länder och folk	12
4.3 Friendly Relations Declaration	14
4.4 1975 års Helsingforsdeklarationen	15
4.5 Algersdeklarationen	17

4.6	Sammanfattning av gällande rätt	18
4.6.1	Är rätten jus cogens?	18
4.6.2	Gäller rätten erga omnes?	19
4.7	Vad säger sedvanerätten?	20
4.7.1	Kolonier	20
4.7.2	Utländsk ockupation	21
4.7.3	Rasistiska regimer	22
5	NÅGRA KONTEMPORÄRA EXEMPEL	23
5.1	Västsahara	23
5.2	Quebec och minoriteters rätt till secession	24
5.3	Östtimor	27
6	ANALYS	29
6.1	Är den externa självbestämmanderätten relevant?	29
6.2	Behov för reform?	30

Summary

The right to self-determination has since its birth been subject to intense discussion and controversy. Self-determination evolved from being a principle primarily used as a political tool into an invokable right in international law. Since the mid 20th century it has been famously used in the dismantling of the many colonial empires that once were common. It is however, to this day, not perfectly clear how it enjoys the right to external self-determination. This essay investigates whether the right to external self-determination has any relevancy in a post-colonial world, what the right entails and who the holder of that right is. Furthermore, this essay examines three contemporary situations where the right to external self-determination has been invoked.

Based on international legal instruments as well as UN and state practice, this essay concludes that contemporary customary international law gives the right to external self-determination to two groups of people; those under colonial domination and those under foreign occupation.

Finally, this essay presents an alternative solution to the question of external self-determination. First, it is suggested that there should be a shift in focus from the external aspect of self-determination to the internal side of the spectrum, especially in regards to national minorities. It also calls upon the international community to promote the creation of a customary rule that gives minorities a right of remedial secession when subject to gross human rights breaches from the state.

Sammanfattning

Rätten till självbestämmande har sedan den först formulerades, varit föremål för avsevärd debatt och kontrovers. Principen utvecklades från att främst vara ett politiskt verktyg till att bli en åberopbar rättighet inom folkrätten. Under 1900-talet spelade självbestämmanderätten en avgörande roll i den våg av avkolonisering som sköljde över världen. Det är emellertid, fortfarande idag, inte helt klarlagt vem som åtnjuter självbestämmanderätt. Denna uppsats undersöker huruvida rättigheten är relevant i ett postkolonialt samhälle, vad rättigheten innebär och vem som åtnjuter den. Vidare så undersöker uppsatsen tre moderna situationer där en extern självbestämmanderätt har åberopats.

Med utgångspunkt i internationella avtal samt stats- och FN-praxis dras slutsatsen att den internationella sedvanerätten innehåller en extern självbestämmanderätt för två grupper av folk; de som är föremål för en kolonialmakt och de som är under utländsk ockupation.

Slutligen så presenterar uppsatsen två förslag på hur den externa självbestämmanderätten kan förbättras. Dels så föreslås det att fokus bör skifta från den externa aspekten av självbestämmanderätten, till den interna aspekten. Detta i synnerhet vad gäller nationella minoriteters anspråk. Uppsatsen avslutas med en uppmaning till världssamfundet att främja skapandet av en sedvanerättslig regel som ger minoriteter som är föremål för grova kränkningar av deras rättigheter, en möjlighet till ”remedial secession”.

Förkortningar

CSCE	Europeiska säkerhetskonferensen
EU	Europeiska Unionen
FN	Förenta Nationerna
ICCPR	FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter
ICESCR	Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
ICJ	Internationella domstolen
ILC	FN:s folkrätts kommission
NF	Nationernas Förbund
OSCE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Rätten till självbestämmande är idag en grundläggande rättighet inom folkrätten och återfinns i ett antal traktat och deklARATIONER, inte minst i FN-stadgans första artikel.¹

Sedan slutet av andra världskriget 1945 har världen sett en uppsjö av frihetsrörelser och rätten till självbestämmande skulle visa sig vara en av de starkast juridiska grunderna som stora delar av efterkrigstidens avkoloniseringsrörelser stödde sin frihetskamp på.² Koloniernas frigörelse med stöd av rätten till självbestämmande var mycket framgångsrik och mellan åren 1945–1979 lyckades 70 entiteter uppnå självständighet och väldigt få territorier anses idag utgöra kolonier.³

Slutet av den koloniala eran innebar dock inte att anspråk på självbestämmande upphörde. Allt från nationella minoriteter till ursprungsbefolkning har hävdat att de har en rätt till självbestämmande och anspråken har ofta lett till våldsamheter. Rättigheten som länge sågs som ett godtagbart verktyg i de koloniserade folkens frihetskamp har i den postkoloniala världen blivit mycket omtvistat och trots att rättigheten fortfarande anses vara en grundläggande sådan, råder det fortfarande oenighet om vem som åtnjuter rätten och hur långt den sträcker sig.⁴

¹ FN-stadgan, art. 1(2).

² Danspeckgruber (2002), s. 104.

³ Cassese (1996), s 75.

⁴ Roepstorff (2013), s. 12.

1.2 Uppsatsens övergripande syfte

Det finns flera skäl till att det är viktigt att definiera gällande rätt på området. Principen om självbestämmande är en av de mest självklara men samtidigt mest kontroversiella principerna inom folkrätten. Principen är en paradox i den mån att den har bidragit till en mängd positiva förändringar i världen, inte minst avkoloniseringen, men den har även orsakat enormt lidande och varit en bidragande faktor i många av den moderna tidens allra blodigaste konflikter. Vidare så ser vi idag en trend av ökad nationalism och tribalism, inte minst i Europa, och därför anser jag att det finns ett behov av att reda ut vad exakt principen innebär, vem som kan åberopa den samt om det finns möjlighet att reformera rättigheten på ett sätt som mildrar dess negativa konsekvenser.

1.3 Frågeställning

Frågeställningarna som kommer att vara besvarade i slutet på uppsatsen kommer alltså att vara följande; Är principen om självbestämmande relevant i det postkoloniala samhället? Vem kan åberopa den? Vad innebär den? Slutligen kommer ett de lege ferenda resonemang framföras på basis av vad som redogjorts för i uppsatsen.

1.4 Avgränsning

Jag kommer i min uppsats att begränsa mig på ett flertal punkter. Avhandlingen kommer att fokusera på att behandla den externa självbestämmanderätten och med undantag för en kortare förklaring och definition av intern självbestämmanderätt kommer den inte att behandlas närmare. Vidare så är det endast självbestämmanderätten inom ramen för folkrätten som kommer att behandlas, staters eventuella konstitutionella reglering av frågor som autonomi, federalism etc. kommer lämnas därhän.

Slutligen ska sägas att jag med termen postkolonialism inte syftar till forskningsteorin med samma namn utan tidsperioden efter vågen av avkolonisering som skedde i mitten på 1900-talet.

1.5 Perspektiv, metod och teori

Uppsatsen främsta syfte är att definiera vad som utgör gällande rätt vad gäller den externa självbestämmanderätten. Metoden som jag har använt mig av är således en rättsdogmatisk sådan där jag systematisk går igenom de olika rättskällorna.

1.6 Forskningsläge

Självbestämmanderätten är ett ämne som har behandlats väldigt utförligt i den rättsvetenskapliga litteraturen. På grund av att rättigheten ofta uppfattas som löst definierad, politiserad och kontroversiell finns det en mängd olika åsikter och slutsatser representerade i doktrinen.

1.7 Material

Uppsatsen bygger på en mängd olika källor där de internationella traktat, resolutioner och deklARATIONER är den naturliga utgångspunkten. Innehållet av dessa instrument komplimenteras sedermera av flera rättsfall och rådgivande yttrande från framförallt ICJ. Uppsatsen baseras främst på böckerna ”Self-determination of Peoples” av Antonio Cassese samt ”Peoples and International Law” av James Summers. Valet av litteratur är baserat dels på det goda anseende som bägge författare har samt det faktum att de ofta är av olika åsikter.

1.8 Disposition

Uppsatsen kommer att inledas med ett kortare avsnitt där en del viktiga begrepp definieras. Sedan kommer jag i kapitel 3 att redogöra för

självbestämmanderättens historiska utveckling samt de diskussioner som föranledde rättighetens inkludering i FN-stadgan. Detta för att illustrera att självbestämmanderätten länge har varit omtvistad och komplicerad för stater att förhålla sig till.

Kapitel 4 behandlar och undersöker vad som idag utgör gällande rätt. Kapitlet inleds med en genomgång av de relevanta traktat, deklARATIONER och resolutioner för att sedan gå vidare till vad som utgör sedvanerätt samt huruvida rättigheten eller erga omnes och jus cogens. I kapitel 5 går jag sedan igenom tre moderna exempel där anspråk på extern självbestämmanderätt har gjorts. Detta för att illustrera hur grupper har argumenterat för sin sak samt hur världssamfundet, allt som oftast med FN i spetsen, har ställt sig till dessa gruppers anspråk. Slutligen avslutas uppsatsen med en analys i kapitel 6. Här kommer jag besvara min frågeställning samt återge vad jag anser, på basis av det som redogjorts för i uppsatsen, bör vara målsättningen i framtiden.

2 Några definitioner

2.1 Territoriell integritet och uti possidetis

En stats territoriella integritet är en central aspekt av statssuveräniteten. Principen om territoriell integritet säger att en stats territorium består av en enhet som är under statens kontroll och att denna enhet inte får brytas upp utan den suveräna statens medgivande.⁵ Principen är helt grundläggande inom folkrätten och återfinns bland annat i FN-stadgan.⁶ Denna princip står ofta, som jag kommer att redogöra för, i konflikt med den externa självbestämmanderätten. Den territoriella integriteten är starkt kopplad till principen om uti possidetis. Principen om uti possidetis säger att ett område som uppnår självständighet bibehåller de gränser som rådde innan självständighet uppnåddes.⁷

2.2 Intern självbestämmanderätt

Den interna självbestämmanderätten reglerar förhållandet mellan folket och staten. Rättigheten innebär möjligheten för ett folk att inom ramen för den existerande staten fritt välja sin politiska, sociala och kulturella utveckling.⁸ Det finns vissa definitionsproblem med den interna självbestämmanderätten men då detta ligger utanför uppsatsen kommer det inte att behandlas vidare.

2.3 Extern självbestämmanderätt

Den externa självbestämmanderätten innebär en rätt för ett folk att fritt välja sin politiska status. Detta kan innebära att etablera en ny suveränstat, att fritt associeras eller integreras med en självständig stad eller till och med sammanslås med en självständig stat.⁹

⁵ Summers (2010), s. 88ff.

⁶ FN-stadgan, art. 2(4).

⁷ Cassese (2005), s. 83.

⁸ Ibid, s. 62.

⁹ Cassese (2005), s. 61.

3 Historisk bakgrund

Den moderna uppfattningen av självbestämmanderätten kan spåra sitt politiska ursprung till den amerikanska självständighetsdeklarationen. Principen som deklarationen gav uttryck för skulle utformas ytterligare av ledargestalterna i den franska revolutionen ett knappt decennium senare. Självbestämmanderätten som från början innebar en rätt för ett folk att själva sitt politiska styre rimmade väl med den liberala tidsandan som rådde under denna period. Under 1800-talet skulle emellertid nationalistiska strömningar få en allt större dominans. Tidiga nationalistiska rörelser tolkade principen om självbestämmanderätten som en rätt för en nation att uppnå status som självständig stat samt att denna stats legitimitet var sprungen ur befolkningens etniska homogenitet.¹⁰

Självbestämmanderätten utvecklades ytterligare av förgrundsgestalterna i den bolsjevikiska revolutionen. Både Vladimir Lenin och Josef Stalin formulerade den socialistiska varianten av självbestämmanderätten. Det bör emellertid poängteras att självbestämmanderätten i sovjetisk doktrin endast existerade i de fall där den tjänande klasskampen och den så kallade socialistiska rättvisan. Rätten hade följaktligen inget egenvärde utan sågs endast som ett verktyg för att tjäna kommunismen.¹¹

Strax efter den ryska revolutionen, i anslutning till första världskrigets slut, formulerade den amerikanska presidenten Woodrow Wilson sin doktrin, även känd som ”de fjorton punkterna”. Den femte punkten stipulerade att ett folk inom en suverän stat har rätt att fritt välja styrelsesätt. Rättigheten var emellertid endast riktad till första världskrigets besegrade makter och varken segrarmakterna eller deras kolonier var inkluderade.¹² Wilsondoktrinen, som sågs som radikal för sin tid, mötte emellertid starkt motstånd inte bara

¹⁰ Musgrave (2000) s. 2ff.

¹¹ Cassese (1996) s 19.

¹² Hannum (1996), s 27.

bland andra stater men även inom det amerikanska ledarskapet¹³ och följaktligen inkluderades inte principen om självbestämmanderätten i Nationernas förbunds (NF) stadga.¹⁴

Principen om självbestämmanderätt sågs under efterkrigstiden som ett politiskt koncept snarare än en åberopbar juridisk rättighet. Detta synsätt summerades år 1922 av den Internationella Jurist Kommittén som på uppdrag av NF fick i uppgift att uttala sig om den så kallade Ålandsfrågan. Tvisten i fråga gällde de åländska öarnas politiska tillhörighet där den åländska befolkningen genom inofficiella folkomröstningar uttryckt en önskan att tillhöra Sverige istället för det nyligen självständiga Finland. Från svenskt håll hävdade man att ålänningarna, enligt principen om självbestämmande, hade rätt att fritt välja politisk tillhörighet. Finland å andra sidan hävdade att frågan föll inom finsk statssuveränitet och således skulle hanteras internt.¹⁵ Den internationella jurist kommittén konstaterade i sin rapport att principen som självbestämmande förvisso hade kommit att bli en viktig princip i den politiska sfären men att principen inte kunde sägas ha erhållit status av en folkrättslig regel.¹⁶ Slutligen konstaterade rapporten att avyttring av nationellt territorium endast kan utövas av den suveräna staten.¹⁷

Slutsatsen av kommitténs rapporter i samband med Ålandsfrågan reflekterar det synsätt som dominerade fram till andra världskriget. Principen om självbestämmande betraktades som ett viktigt politiskt koncept, men ansågs inte ha någon större juridisk relevans.¹⁸ Denna attityd gentemot principen om självbestämmande skulle vara dominerande fram till andra världskrigets slut i och med antaganden av FN-stadgan.

¹³ Lansing, (1921), s. 97.

¹⁴ Cassese (1996) s. 22f.

¹⁵ Musgrave (2000) s. 32ff.

¹⁶ Cassese (1996) s 27f.

¹⁷ Aaland Island Case (1920), s. 5.

¹⁸ Musgrave (2000) s 65.

4 Gällande rätt

4.1 FN-stadgan

Artikel 1(2) FN-stadgan beskriver ett av syftena med organisationen. Artikeln slår fast att ett av syftena med FN är att utveckla fredliga relationer mellan nationer, baserat på respekten av principen om lika rättigheter och folks rätt till självbestämmande.¹⁹

Självbestämmanderätten nämns även i artikel 73 FN-stadgan där man stadgar att de länder som förvaltar territorier som ännu inte har uppnått självstyre erkänner grundsatsen, att invånarnas intressen kommer i främsta rum. Man åtar även sig att inom ramen av de mål som upprättats i och med FN-stadgan, till det yttersta främja invånarnas välfärd samt trygga det aktuella folkets framåtskridande i politiskt, ekonomiskt och socialt avseende och att främja självstyrelse, beakta folkens politiska strävanden och bistå dem de deras utveckling av fria politiska institutioner.²⁰

Vidare instiftades även ett förvaltarskapssystem för dessa icke-självstyrande territorierna vars syfte bland annat var att främja förvaltarskapsområdenas politiska, ekonomiska och sociala utveckling samt bidra till en utveckling emot självstyrelse eller oberoende.²¹

Vid en undersökning av de livliga debatterna som fördes i samband med framtagandet av art 1(2) FN-stadgan förefaller det emellertid som att rättigheten är relativt tandlös. Staterna var oförmögna att enas om en positiv definition av principen och således definierades principen negativt. Vid antagandet av FN-stadgan var man överens om att rätten inte innebär en rätt till secession för minoriteter. Vidare innebar den inte en rätt till självständighet för befolkningen i kolonierna. För kolonierna skulle rätten

¹⁹ FN-stadgan, art. 1(2).

²⁰ Ibid, art. 73.

²¹ Ibid, art. 76.

till självbestämmande snarare förstås som en rätt till självstyre, inte självständighet.

En annan omständighet som kraftigt försvagade rättighetens slagkraftighet är att den först och främst sågs som ett verktyg för att utveckla vänskapliga relationer emellan stater. Detta framgår tydligt vid en läsning av FN-stadgan. Rättigheten omnämns som sagt i två artiklar och vid båda tillfällen sker det i kontexten av att ”utveckla vänskapliga relationer”. Detta faktum resulterade i att rätten till självbestämmande inte ansågs ha ett egenvärde och om implementerandet av rättigheten innebar ett hot mot staters vänskapliga relationer, kunde rättigheten med lätthet åsidosättas.²²

Även om man kan konstatera att artikel 1(2) FN-stadgan inte hade någon omedelbar juridisk effekt på folkrätten så ska man inte underskatta de långsiktiga politiska effekterna av rättens inkludering i FN-stadgan. Inkludering skulle visa sig ge moraliskt och politiskt stöd till en mängd grupper som strävande efter självständighet, inte minst till människor under kolonialt styre.²³

4.2 FN:s deklARATION om beviljande av självständighet åt koloniserade länder och folk

Efterkrigstidens pragmatiska synsätt på rätten till självbestämmande skulle genomgå en dramatisk förändring under 50- och 60-talet. Socialistiska stater, med Sovjetunionen i spetsen, och ivrigt påhejade av tredje världen, började med stöd av principen om självbestämmande, argumentera för ett avslutande av kolonialstyren runt om i världen. Denna anti-koloniala kampanj möttes initialt av ett motstånd från västvärlden, framför allt av de största kolonialmakterna, Frankrike och Storbritannien. Västvärlden fick dock ge vika för den rådande trenden och i december 1960 antogs resolution

²² Cassese (1996), s 42f.

²³ Ibid, s 65.

1514(XV), även känd som FN:s deklaration om beviljande av självständighet åt koloniserade länder och folk.²⁴

I deklarationens första artikel konstateras det att utsättandet av ett folk för utländsk dominans och exploatering är ett agerande som utgör ett förnekande av detta folks fundamentala mänskliga rättigheter.²⁵ Den andra artikeln stipulerar vidare att alla människor har rätt till självbestämmande och på grund av detta har de rätt att fritt avgöra sin politiska status, samt fritt sträva efter ekonomisk, social och kulturell utveckling.²⁶ Av den andra artikeln framgår det att befolkningens fria och genuina vilja är det som styr, detta bekräftades senare av ICJ.²⁷ Man är emellertid noga med att poängtera att ett utövande av rättigheten på ett sätt som kränker en suverän stats territoriella integritet står i strid mot deklarationen samt FN-stadgan.²⁸

Den första slutsatsen man kan dra är att Deklarationen endast gäller en extern självbestämmanderätt. Den andra slutsatsen är att den logiska följden av att staters territoriella integritet ges en överordnad position i förhållande till självbestämmanderätten är att rätten tillfaller befolkningen i sin helhet. Etniska eller nationella minoriteter har således ingen möjlighet att åberopa självbestämmanderätten.²⁹ Slutligen ska tilläggas att det bland medlemsstaterna rådde konsensus om att principen *uti possidetis*, det vill säga principen om att nya stater bibehåller de gränser som de hade innan självständighet, även ansågs överordnad självbestämmanderätten.³⁰

För att få förståelse för vad extern självbestämmande i Deklarationen rent faktiskt innebär kan man med fördel söka ledning i Resolution 1541 (XV). I resolutionens 7 artikel konstateras det att ett icke-självstyrande territorium kan uppnå självständighet genom a) skapandet av en ny suverän självständig

²⁴ Cassese (1996) s 71.

²⁵ Resolution 1514 (XV), art 1.

²⁶ Ibid, art 2.

²⁷ Western Sahara Case (1975), para. 35.

²⁸ Resolution 1514 (XV), artikel 6.

²⁹ Cassese (1996) s 72.

³⁰ United Nations Yearbook, 1960, s. 48.

stat, b) associering med en självständig stat eller c) integrering in i en redan existerande självständig stat.³¹

Det kan i dag konstateras att FN och dess medlemsstater överlag skördade stora framgångar vad gäller avkolonisering. Mellan åren 1945-1979 blev hela sjuttio territorier självständiga och idag finns det endast 17 entiteter kvar på FN:s lista över icke-självstyrande områden med en samlad befolkning på cirka 1,5 miljoner.³²

4.3 Friendly Relations Declaration

Resolution 2625 (XXV) även kallad The Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among states (FRD) antogs av Generalförsamlingen i oktober 1970. Syftet med resolutionen var att undersöka och konkretisera FN-stadgans grundläggande principer samt vilka skyldigheter som var sprungna från dessa. En av dessa principer var artikel 1(2) i FN-stadgan.³³

Självbestämmanderätten beskrivs i första stycket i deklARATIONENS femte artikel. I artikeln slår man fast att alla folk, på basis av artikel 1(2) FN-stadgan, har rätt att fritt bestämma sin politiska status utan extern påverkan. Det som är banbrytande är emellertid formulering i det näst sista stycket i den femte artikel. Jag har här valt att citera artikeln då den exakta formuleringen är av största vikt för förståelse av artikelns innebörd. Stycket lyder som följer;

”Nothing in the foregoing paragraph [*som slår fast rätten till självbestämmande*] shall be construed as authorizing or encouraging any action which would

³¹ Resolution 1541 (XV), artikel 7.

³² <http://www.un.org/en/decolonization/nonselvgovterritories.shtml>

³³ Musgrave (2000) s. 74.

dismember or impair, totally or in part, the territorial integrity or political unity of sovereign and independent States conducting themselves in compliance with the principle of equal rights and self-determination of peoples as described above and thus possessed of a government representing the whole people belonging to the territory without distinction as to race, creed or colour.”³⁴

Att en stats territoriella integritet alltid har haft ett högre skyddsvärde än ett folks rätt till självbestämmande var länge något som den överväldigande majoriteten av staterna varit mycket noggranna med att betona. I FRD ifrågasätts denna hierarki för första gången. Vad gäller extern självbestämmanderätt så menar Cassese att den femte artikelns andra stycke ska tolkas som att det finns en åtminstone teoretisk möjlighet till secession för de två grupperna (religiösa och etniska minoriteter) om gruppen, på grund av religion eller etnicitet, utsätts för diskriminering, förnekas möjligheten att delta i statens maktutövningen och en lösning på detta inte kan hittas inom ramen för den existerande staten. Den territoriella integriteten är alltså inte ovillkorat överordnad utan kan i vissa extrema situationer åsidosättas.³⁵

4.4 1975 års Helsingforsdeklarationen

Den icke-bindande Helsingforsdeklarationen antogs år 1975 av ett trettiotal stater som utgjorde den Europeiska säkerhetskonferensen (CSCE), föregångaren till dagens Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

³⁴GA Resolution 2625 (XXV), artikel 5.

³⁵ Cassese (1996), s. 119.

(OSCE).³⁶ Självbestämmanderätten behandlades i deklarationens åttonde artikel.³⁷

Vid första anblick förefaller formuleringen vara i princip identisk med FRD. Det finns emellertid några viktiga skillnader. För det första så framgår det tydligt att av formuleringen att självbestämmanderätten som åsyftas i Helsingforsdeklarationen är en bestående och fortlöpande rättighet, den fortsätter alltså att gälla även efter det att folket har åberopat den. Vidare så har Helsingforsdeklarationen en mycket vidare tillämpningsområdet då den inte, till skillnad från FRD, begränsar rätten till självbestämmande till folk som lever under en rasistisk eller diskriminerande regim.³⁸

Helsingforsdeklarationen är framförallt banbrytande på området för intern självbestämmanderätt. Vad gäller den externa självbestämmanderätten är förändring blygsam. Självbestämmanderätten tilldelas befolkningen som helhet, inte till minoriteter eller etniska grupper, vidare så erkänns ingen rätt till secession då staternas territoriella integritet återigen ges företräde. Den externa självbestämmanderättens innebörd i deklarationen är att en stats befolkning i sin helhet, fritt får välja sin internationella status. Med detta menas att en stat fritt får slås ihop, inkorporeras eller delas i två om befolkningen i sin helhet har gett uttryck för denna önskan genom demokratiska metoder.³⁹ Denna modifiering av rätten till extern självbestämmande ska ses mot bakgrund av att Helsingforsdeklarationen togs fram under en tid då ett framtida enade av Öst- och Västtyskland sågs som en mycket viktig fråga.⁴⁰

³⁶ Ibid, s. 277.

³⁷ Helsingforsdeklarationen, art. 5.

³⁸ Cassese (1996) s. 285.

³⁹ Cassese (1996), s. 287.

⁴⁰ Ibid, s. 283.

4.5 Algersdeklarationen

Algersdeklarationen är inte en rättskälla utan en överenskommelse som är framtagen år 1976 av en grupp akademiker, politiker, fackförbundsledare och representanter för självständighetsrörelser som agerar utan någon officiell kapacitet. Detta gör att deklarationens juridiska betydelse är tämligen begränsad. Det finns emellertid ett antal omständigheter i deklarationen som kan vara av intresse för den som ger sig i an att identifiera en potentiell framtida utveckling av rätten till självbestämmande.⁴¹

Då det är en privat författad deklaration har upphovsmakarna haft en möjlighet att uttrycka sig mer radikalt. Deklarationen fastställer att alla människor har rätt till ett demokratiskt styre där alla medborgare är representerade utan åtskillnad mellan etnicitet, kön, tro eller färg och som är kapabel att försäkra respekten av mänskliga rättigheter och fundamentala friheter.⁴²

Algersdeklarationen är radikal på så vis att den erkänner en självbestämmanderätt inte bara till befolkningen i sin helhet, utan även till minoriteter, och dessa grupper har rätt att åberopa det mest extrema uttryck av extern självbestämmanderätt, secession, om det är det enda sättet att säkerställa gruppens fysiska, kulturella, religiösa eller politiska fortlevnad.⁴³

En annan unik egenskap med deklarationen är att den inte ser självbestämmanderätten som ett instrument för att uppnå eller bibehålla vänskapliga relationer mellan stater. Istället gör man ett avsteg från det instrumentalistiska synsättet för att istället hävda att sociala rättvisa som

⁴¹ Ibid, s. 296f.

⁴² Algersdeklarationen, art. 7.

⁴³ Ibid, Artikel 19, 20 och 21.

man menar att självbestämmanderätten innebär är av högre värde än politisk stabilitet.⁴⁴

4.6 Sammanfattning av gällande rätt

4.6.1 Är rätten jus cogens?

En regel med jus cogens karaktär definieras i artikel 53 i Wienkonventionen som en norm, vilken av det internationella statssamfundet som helhet är godtagen och erkänd som en norm från vilken ingen avvikelse är tillåten och vilken kan ändras endast genom en senare allmän folkrättsnorm av samma karaktär. Ett traktat som strider mot en tvingande allmän folkrättsnorm är en nullitet.⁴⁵

Det råder viss oenighet i doktrinen om rätten till självbestämmande är en sådan tvingande allmän folkrättsnorm. Enligt Summers finns det mycket som pekar på att så inte är fallet. Det som enligt Summers talar emot att självbestämmanderätten är jus cogens är det faktum att det än idag existerar flertalet bilaterala och multilaterala traktat som explicit kränker självbestämmanderätten men som, trots detta, betraktas som i allra högsta grad giltiga av världssamfundet.⁴⁶ En annan omständighet som talar emot självbestämmanderätten som jus cogens är det faktum att principen om uti possidetis har en överordnad position. Utgår man från att självbestämmanderätten är jus cogens så är det också en nödvändighet att principen om uti possidetis är det. Summers påpekar att statspraxis är full av exempel där principen om uti possidetis har åsidosatts och drar således slutsatsen att uti possidetis inte har jus cogens karaktär därför kan heller inte självbestämmanderätten ha det.⁴⁷

⁴⁴Cassese (1996) s. 300.

⁴⁵ Wienkonventionen, art 53, 64 och 71.

⁴⁶ Summers, (2007) 388 ff.

⁴⁷ Summers (2007) s. 390ff.

Antonio Cassese är av motsatt åsikt. Han menar att det i situationer, där det saknas statspraxis, ibland är tillräckligt att påvisa en *opinio juris*. Cassese belyser den uppsjö av uttalanden från stater som stödjer tanken av att självbestämmanderätten är *jus cogens* norm.⁴⁸ Vidare så menar han att även om det inte alltid framgår explicit av statsuttalanden att man anser att självbestämmanderätten är en *jus cogens* norm så kan man, på grund av den uppsjö uttalanden som finns, genom syllogism likväl komma fram till den slutsatsen. Detta sker genom att man kan i) konstatera att världssamfundet har accepterat *jus cogens* som koncept, ii) konstatera att världssamfundet betraktar principen om självbestämmande som fundamental och universell inom folkrätten samt iii) anta att världssamfundet betraktar självbestämmanderätten som en norm från vilken avsteg ej är tillåtet. Slutsatsen blir enligt Cassese att den allmänna principen om självbestämmande samt de sedvanerättsliga reglerna som reglerar den har *jus cogens* karaktär.⁴⁹

4.6.2 Gäller rätten *erga omnes*?

Erga omnes definierades av ICJ i *Barcelona Traction* som en skyldighet som är av sådan vikt att alla stater anses ha ett rättsligt intresse i dess uppfyllande och därför har rätt att göra skyldigheten gällande.⁵⁰ ICJ har sedermera, vid två tillfällen, slagit fast att självbestämmanderätten gäller *erga omnes*.⁵¹

Det råder emellertid oenighet i doktrinen om vilka konkreta rättsliga konsekvenserna som ett konstaterade att självbestämmanderätten är *erga omnes* medför. Exempelvis så har ICJ i *South West Africa Cases* från 1966 tillbakavisat idén om att icke-skadade stater har rätt att göra självbestämmanderätten gällande mot en annan stat.⁵² Enligt Summers råder

⁴⁸ Cassese (1996) s. 134 ff.

⁴⁹ *Ibid* (1996) s. 140 ff.

⁵⁰ *Barcelona Traction* (1970), para. 33.

⁵¹ *East Timor Case*, (1995), para. 29 och *Israeli Wall Case* (2004), para. 88 och 156

⁵² *South West Africa Cases* (1966), para. 88.

det fortfarande oklarhet om huruvida en stat kan vända sig till ICJ vid kränkning av självbestämmanderätten där de själv inte är part.⁵³

4.7 Vad säger sedvanerätten?

4.7.1 Kolonier

Den mest utförliga regleringen om människor rätt till självbestämmande finns på området som behandlar kolonier. Enligt Cassene framgår det tydligt av resolutionerna som behandlar frågan, uttalanden från FN både efter och innan resolutionernas antaganden samt FN-praxis att resolutionernas innehåll har utvecklats till internationell sedvanerätt.⁵⁴

I sitt rådgivande yttrande om Namibia år 1971 summerade ICJ vad man ansåg utgöra internationell sedvanerätt. I sitt uttalande konstaterade domstolen att självbestämmanderätten är en rätt som tillfaller alla icke-självstyrande territorier.⁵⁵ Man slår även fast att denna rätt endast är en extern sådan, det vill säga rätten att själv välja territoriets internationella status, rätten tillfaller folket i sin helhet och minoriteter kan alltså inte åberopa självbestämmanderätten. Gällande förverkligandet av rätten till självbestämmande ska denna göras på basis av folket vilja, uttryckt genom demokratiska metoder.⁵⁶

Det finns idag flera exempel på territorier som ännu inte har utövat sin rätt till självbestämmande. Det icke-självstyrande territoriet Nya Kaledonien, som administreras av Frankrike, ska senast november 2018 genomföra en

⁵³ Summers (2007) s 396.

⁵⁴ Cassese (1996) s. 71f.

⁵⁵ Namibia Case (1971), para. 53.

⁵⁶ South West Africa Case (1975), para. 55.

folkomröstning som ska avgöra territoriets politiska status.⁵⁷ Ytterligare exempel hittar vi bland annat i Gibraltar och flera öar i Karibien.⁵⁸

4.7.2 Utländsk ockupation

Av statspraxis samt FN-resolutionerna framgår det vidare att sedvanerätten även innehåller en extern självbestämmanderätt för människor som är föremål för utländsk ockupation. Enligt artikel 1 i Resolution 1514 (XV) har folk som är föremål för utländsk dominans, underkastelse eller exploatering, i likhet med människor som är föremål för en kolonialmakt, en rätt till extern självbestämmande. Denna rättighet bekräftas sedan i FRD där man refererar till två separata situationer som aktualiserar rätten till självbestämmande; kolonialism samt utländsk ockupation eller exploatering. FRD bekräftas således att utländsk ockupation kan förekomma utanför den koloniala kontexten.⁵⁹ Detta synsätt har sedermera fått stöd av majoriteten av världssamfundet samt FN:s folkrättskommission.⁶⁰

För att utländsk dominans, underkastelse eller exploatering ska anses föreligga krävs det enligt Cassese att denna situation har uppstått som en konsekvens av att den utländska staten har brutit mot det allmänna våldsförbudet i art 2(4) FN-stadgan där det mest uppenbara exemplet skulle vara en militär invasion och efterföljande ockupation av ett annat land.⁶¹

Ett exempel på områden som idag anses befinna sig under utländsk ockupation är bland annat flertalet palestinska områden⁶² vilket även har bekräftats av ICJ i sitt rådgivande yttrande från 2004.⁶³ Cassese menar att statspraxis visar att nästan alla stater erkänner palestiniernas rätt till

⁵⁷ <http://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/Politiques-publiques/Referendum-2018>

⁵⁸ <http://www.un.org/en/decolonization/nonselvgovterritories.shtml>

⁵⁹ Cassese (1996) s. 90.

⁶⁰ ILC Yearbook (1988), vol. II, Part II, s. 64.

⁶¹ Cassese (1996), s 99.

⁶² Se exempelvis SC. Res. 2334 (2016)

⁶³ Israeli Wall Case (2004), para. 92.

självbestämmande och att den rätt är sprungen från att de är föremål för utländsk ockupation.⁶⁴

4.7.3 Rasistiska regimer

Även om folkrätten, som vi har sett, inte ger minoriteter någon enskild rätt till självbestämmande finns det mycket som tyder på att grupper som är föremål för rasistiska regimer ges denna rätt. Rätten är sprungen ur FRD som senare skulle komma att kristallisera och konsolidera staternas inställning till frågan. Debatterna som föranledde antagandet av FRD och den efterföljande praxisen från stater och FN skulle komma att forma en sedvanerättslig regel.⁶⁵

Folkrätten innehåller idag en sedvanerättslig regel som ger denna grupp en intern självbestämmanderätt. Stöd för en sådan regels existens hittar vi i resolutioner antagna av Generalförsamlingen gällande Sydafrika och Sydrhodesia samt den uppsjö uttalanden från stater.⁶⁶ Däremot finns det inte en sådan sedvanerättslig regel för religiösa minoriteter. Skälet till detta är att det helt enkelt finns en total avsaknad av statspraxis på området. Av samma skäl finns det heller ingen sedvanerättslig regel som säger att etniska minoriteter har rätt till secession, d.v.s. extern självbestämmanderätt.⁶⁷

⁶⁴ Cassese (1996), s. 240.

⁶⁵ Ibid, s. 108.

⁶⁶ Se exempelvis A/RES/31/154 (1976) och S/RES/417 (1977)

⁶⁷ Cassese (1996) s. 121.

5 Några kontemporära exempel

5.1 Västsahara

Västsahara blev, genom erövring, en spansk koloni i slutet på 1800-talet och utsattes från den tiden för ekonomisk exploatering. Under 1960-talet skulle emellertid situationen förändras. Ståendes inför en ökad guerilla krigsföring samt kraftiga politiska påtryckningar beslöt Spanien att inleda processen att avkolonisera området.⁶⁸ Beslutet fick stöd av FN som i Resolution 2229 (XXXI) föreslog att Spanien skulle hålla en folkomröstning i Västsahara för att avgöra hur avkoloniseringsprocessen skulle genomföras.⁶⁹

Beslutet möttes emellertid av motstånd från de två grannländerna, Marocko och Mauretanien som bägge hävdade att Västsahara utgjorde en integral del av deras respektive territorium. Frågan hänvisades till ICJ som fick i uppgift att besvara två frågor. Den första frågan var huruvida Västsahara, vid tidpunkten för spansk kolonisering, utgjorde ett territorium som inte tillhörde någon? Den andra frågan som domstolen skulle besvara var vilka rättsliga band det fanns mellan territoriet och de två grannländerna.⁷⁰

Domstolen besvarade dessa frågor år 1975 i ett rådgivande yttrande. Man började med att besvara den första frågan nekande. Man ansåg vidare att det förvisso fanns rättsliga band mellan Västsahara och de båda grannländerna men att dessa band inte var av sådan dignitet att det skulle påverka tillämpningen av resolution 1514 (XV).⁷¹ Resolutionen, som säger att folk i kolonier har rätt till självbestämmande skulle således tillämpas fullt ut på Västsahara.

Med det rådgivande yttrandet som grund slöt de tre berörda staterna ett avtal där man delade på administration av Västsahara. Man avtalade även om att

⁶⁸ Cassese (1996) s. 215.

⁶⁹ Resolution 2229 (XXXI)

⁷⁰ Cassese (1996) s. 215

⁷¹ Western Sahara Case (1975), para. 162.

spansk närvaro skulle upphöra senast februari 1976 samt att Västsaharas befolkning skulle garanteras en röst i territoriets administrering samt att den västsahariska representantförsamlingen skulle rådfrågas i frågor som rörde territoriet.⁷²

Avtalet skulle emellertid inte leda till en permanent lösning och i december 1975 invaderade de två grannländerna Västsahara. Detta ledde i sin tur till att den västsahariska representantförsamlingen utropade sig som den enda legitima representanten för det västsahariska folket. Samtidigt som detta skedde påbörjade den västsahariska frihetsrörelsen Polisario en väpnad kamp mot de invaderande staterna och utropade den Sahariska arabiska demokratiska republiken.⁷³

FN har under antagit flertalet resolutioner på området, med målet att hitta en fredlig lösning på konflikten. I samtliga resolutioner har Generalförsamlingen bekräftat att det västsahariska folket har rätt till självbestämmande. FN fortsätter även arbetet med att få till stånd en folkomröstning i territoriet som slutligt ska avgöra om det västsahariska folket vill bli självständiga eller annekteras, detta med stöd av resolution 1514(XV). Arbetet ligger emellertid på is sedan slutet på 1990-talet och någon folkomröstning har vid skrivande stund ej genomförts.

5.2 Quebec och minoriteters rätt till secession

Quebec-frågan är särskilt intressant då det gäller en nationell minoritet som hävdar att de har en rätt till den mest extrema formen av självbestämmande, secession. Man ska emellertid vara medveten om att Quebec-frågan inte har prövats av en internationell domstol och det finns heller inga resolutioner eller andra internationella instrument som berör frågan. Likväl kan en genomgång av konflikten vara belysande för hur nationell domstol ser på saken.

⁷² Cassese (1996) s. 216

⁷³ Ibid, s. 216

Frågan om Quebecs rätt till självbestämmande var något som blossade upp under mitten på 1970-talet. Franskkanadensarna, som utgör en minoritet i Kanada men en majoritet i den kanadensiska provinsen Quebec hade länge ansett sig orättvist behandlade och man var även oroad över franskanadensisk kulturell och språklig fortlevnad.⁷⁴

År 1995 hölls det en folkomröstning i Quebec där frågan var huruvida secession var den rätta vägen för provinsen. Nej-sidan vann med blott 50.28 % av rösterna. Folkomröstningens resultat resulterade i att den kanadensiska regeringen vände sig till landets högsta domstol för ett yttrande.⁷⁵ Den för uppsatsen relevanta frågan som ställdes till domstolen var huruvida folkrätten ger Quebec en rätt till ensidig secession från den kanadensiska staten?⁷⁶

Domstolen svarade nekade på denna fråga. Man konstaterade att det mycket väl kunde vara så att den franskkanadensiska befolkningen i Quebec utgör ett ”folk” i folkrättsligt hänseende. Detta var emellertid utan relevans, då folkrätten endast medger extern självbestämmanderätt till ett folk under kolonialt förtryck, ett folk under utländsk ockupation och eventuellt till ett folk som på grund av en rasistisk regim inte tillåts utöva sin interna självbestämmanderätt. Resterande grupper förväntas uppfylla självbestämmande inom ramen för den existerande staten, med andra ord genom internt självbestämmande. Då Quebec inte består av ett folk som är föremål för en kolonialmakt, utländsk ockupation eller en rasistiskt motiverad statlig diskriminering, åtnjuter de inte en extern självbestämmanderätt.⁷⁷

Antonio Cassese, i likhet med överväldigande majoritet av folkrättsjurister delar domstolens bedömning att Quebec inte har något folkrättsligt stöd för

⁷⁴ Bayefsky (2000) s. 5.

⁷⁵ Summers (2007) s. 294.

⁷⁶ Bayefsky (2000), s. 23.

⁷⁷ Ibid, s. 459.

sitt krav på secession.⁷⁸ De få folkrättsjurister som hävdar att domstolens slutsats var inkorrekt är nästan uteslutande själva från Quebec.⁷⁹

Huruvida folkrätten tillåter att ett territorium ensidigt utropar självständighet är en omtvistad fråga. År 2010 gav sig ICJ an att besvara frågan i sitt rådgivande yttrande om Kosovo. Istället för att undersöka huruvida ett ensidigt utropande av självständighet var tillåtet inom folkrätten prövade man istället huruvida folkrätten förbjöd det.⁸⁰

Man började med att konstatera att människor i icke-självstyrande territorier samt människor under utländsk ockupation, dominans eller exploatering har en rätt till självbestämmande.⁸¹ Vidare fastställde man att det inom folkrätten inte finns något förbud mot secession.⁸²

En del folkrättsjurister hävdar att det även finns en rätt till så kallad ”remedial secession” d.v.s. att en extern självbestämmanderätt i form av secession uppkommer om ett folk utsätts för övergrepp av viss dignitet.⁸³ Stöd för att en sådan rätt skulle föreligga hittar man bland annat i Kommitteens rådgivande yttrande gällande Ålandsfrågan.⁸⁴

Summers menar å andra sidan att en sådan rätt inte finns i gällande rätt. Detta menar han, beror på en brist på opinio juris samt att den begränsade statspraxis som finns på området inte är tillräckligt konsekvent för att aktualisera sedvanerätt.⁸⁵ Summers erkänner emellertid att det är möjligt att en sedvanerättslig regel är i utveckling även om många hinder kvarstår.⁸⁶

⁷⁸ Cassese (1996) s. 251

⁷⁹ Se exempelvis Turp (1999)

⁸⁰ Roepstorff (2013) s. 23ff.

⁸¹ Kosovo Case (2010), para. 79

⁸² Ibid, para. 84.

⁸³ Summers (2007), s. 434.

⁸⁴ Aaland Islands Case (1920) s. 28.

⁸⁵ Summers (2007), s. 344f.

⁸⁶ Ibid, s. 347.

5.3 Östtimor

Östtimor är ett unikt fall i den mån att landet var mycket nära att uppnå självständighet från den portugisiska kolonialmakten men istället blev föremål för en indonesisk ockupation. Territoriet koloniserades av portugiserna redan på 1580-talet och förblev ett kolonialsubjekt i nästan 500 år. År 1974 beslutade till slut Portugal att påbörja avkoloniseringsprocessen av territoriet. Det östtimorianska folket skulle, på basis av resolution 1514 (XV), få utöva sin rätt till självbestämmande genom att själva få avgöra sin framtida politiska framtid.⁸⁷ Utövandet av självbestämmandet skulle ske genom en inplanerad folkomröstning där det östtimorianska folket fick välja om de ville bli självständiga, integreras med grannlandet Indonesien eller integreras med Portugal. Folkomröstningen skulle genomföras år 1976 men detta skedde aldrig utan stället invaderades territoriet av indonesisk militär år 1975 och annekterade Östtimor.⁸⁸

Portugal hävdade att invasionen utgjorde ett förnekande av det östtimorianska folkets rätt till självbestämmande då folkets fria vilja inte hade tagits i beaktning. Indonesien försvarade sitt agerande med att hävda att folket visst hade uttryckt sin vilja och denna var att integreras med Indonesien.⁸⁹ Som stöd för detta påstående pekade Indonesien på det faktum att det politiska partiet Associação Popular Democrática Timorense, som Indonesien ansåg vara representanter för folket, året innan hade deklarerat sin vilja att tillhöra Indonesien. Vidare så påpekade Indonesien att beslutet om att integrera territoriet togs av den östtimorianska politiska församlingen.⁹⁰ Invasionen och den efterföljande annekteringen fördömdes av generalförsamlingen i årliga resolutioner men trots detta inkorporerades Östtimor in i Indonesien ett drygt halvår efter invasionen.⁹¹

⁸⁷ Cassese (1996) s. 224.

⁸⁸ Roepstorff (2013) s. 20.

⁸⁹ Cassese (1996) s. 225.

⁹⁰ Roepstorff (2013) s. 20.

⁹¹ Cassese (1996) s. 224.

Antonio Cassese menar att det tveklöst är så att östtimorianska folket förnekades att uttrycka sin fria vilja och därför också sin rätt till självbestämmande. Detta då beslutet att integreras inte gjordes direkt av folket utan av odemokratiskt tillsatt församlingen, samt att beslutet togs under en pågående militär ockupation. Invasionen och integrering utgjorde alltså en kränkning och ett förnekande av självbestämmanderätten. Kränkningen av det östtimorianska folkets självbestämmanderätt skedde i två steg. Först så kränktes den rätten till självbestämmande som alla kolonialfolk har. Den efterföljande ockupation och integreringen utgjorde ytterligare en kränkning, men då i förhållande till självbestämmanderätten som tillfaller folk som är föremål för utländsk ockupation. Det faktum att världssamfundet, och framförallt FN, förhöll sig relativt passiva till denna kränkning av folkrätten har enligt Cassese sin grund i politiska överväganden snarare än en brist på folkrättsligt stöd.⁹²

Situationen förändrades drastiskt år 1999 då Indonesien överraskande nog gick med på att låta FN övervaka en folkomröstning i Östtimor för att slutligt avgöra frågan. Valet som befolkningen stod inför var självständighet eller att förbli en del av Indonesien men med utökad autonomi, resultatet blev att över 70 % av väljarna valde självständighet. Folkomröstningen ledde dock till våldsamer, ofta uppviglad av indonesisk militär och dess anhängare och det skulle krävas tre år av stridigheter, massiva politiska påtryckningar samt en militär intervention av en multinationell styrka innan Östtimor utropade sig som självständigt den 20 maj 2002.⁹³

Ett annat exempel som har tydliga likheter med situationen i Östtimor är den israeliska ockupationen av östra Jerusalem. Att den israeliska närvaron utgör en ockupation har bekräftats av dels flera resolutioner från Säkerhetsrådet.⁹⁴

⁹² Cassese (1996), s. 226f.

⁹³ Roepstorff (2013) s. 21f.

⁹⁴ Se exempelvis S/RES/445 och S/Res/452.

6 Analys

6.1 Är den externa självbestämmanderätten relevant?

Frågeställningen som denna uppsats är baserad på är huruvida självbestämmanderätten är relevant i det postkoloniala samhället. Som har framgått ovan är den externa självbestämmanderätten en rättighet som tillhör en relativt begränsad krets folk. Det kan vi det en första anblick förefalla att rättigheten de facto har tappat sin relevans i en värld som i princip är helt avkoloniserad. Detta är emellertid, enligt mig, en inkorrekt slutsats.

Vad gäller tillämpningen av resolution 1514 och den efterföljande sedvanerätten som ger kolonier en extern självbestämmanderätt är det tveklöst så att tillämpningsområdet har minskat kraftigt. Det faktum att tillämpningsområdet har krympt bör emellertid ses som ett kvitto på rättighetens effektiva implementering, snarare än dess irrelevans. Vidare finns det, som ovan konstaterats, flertalet entiteter kvar på FN:s lista över självstyrande territorium. Dessa kan i framtiden välja att åberopa sin externa självbestämmanderätt och genom demokratiska metoder ge uttryck för folkets fria vilja.

Som världen ser ut idag finns det en grupp som, till skillnad från folk under kolonialt förtryck, alltid kommer att vara närvarande inom folkrätten, nämligen folk under utländsk ockupation. Det faktum att krig och invasion är en realitet som ständigt görs sig påmind innebär att dessa folks externa självbestämmanderätt alltid kommer att vara av relevans, även om stora hinder finns vad gäller den praktiska tillämpningen och utövandet av rättigheten.

Vad gäller nationella minoriteters anspråk på en extern självbestämmanderätt, som exempelvis Katalonien eller Quebec, är det alldeles uppenbart att en sådan rätt inte finns inom folkrätten. Huruvida detta även är en moralisk självklarhet lämnar jag därhän men för tillfället får en lösning på de två ovanstående exemplen för tillfället sökas inom ramen för den interna självbestämmanderätten.

Sammantaget kan vi alltså konstatera att den externa rätten till självbestämmande fortfarande är av relevans för folkrätten, och kommer fortsätta att vara så i en överskådlig framtid.

6.2 Behov för reform?

Regleringen av den externa självbestämmanderätten är emellertid inte utan brister. Den kanske mest uppenbara bristen är att folkrätten helt ignorerar minoriteters anspråk på en extern självbestämmanderätt. Denna brist är emellertid fullt förståelig. Inom folkrätten är staterna lagstiftare och då de flesta länderna idag består av en heterogen befolkning av olika etniciteter och andra minoriteter är det svårt att föreställa sig att en sådan rätt skulle erkännas då det skulle försätta staternas territoriella integritet och under allvarliga påfrestningar.

Hur bör man då tillfredsställa kraven från grupper som enligt gällande rätt inte har någon extern självbestämmanderätt? Svaret på frågan är enligt mig tvåfaldigt. Dels bör det vara lämpligt att flytta fokus från den externa dimensionen av självbestämmanderätten till den interna. Utökad autonomi för etniska och nationella minoriteter inom ramen för den suveräna staten skulle kunna tillfredsställa dessa grupper samtidigt som den territoriella integriteten och den internationella stabiliteten bevaras. Dels så borde världssamfundet främja utvecklingen av en sedvanerättslig regel som ger dessa grupper en rätt till ”remedial secession” i situationer där de är utsatta för allvarliga övergrepp från staten. Effekten av en sådan sedvanerättslig regel skulle dels utöka dessa gruppers minimiskydd men även ge stater ett kraftigt incitament att behandla minoriteter på ett humant sätt.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Tryckta källor

Resolutioner och andra internationella instrument

United Nations, *Charter of the United Nations*, 24 October 1954, 1 UNTS XVI.

A/RES/1514 (XV) (1960), UN General Assembly Resolution 1514 (XV), *Declaration on the granting of independence to colonial countries and peoples*, 14 december 1960.

A/RES/1541(XV) (1960), UN General Assembly Resolution 1541 (XV), *Principles which should guide members in determining whether or not an obligation exists to transmit the information called for under Article 73e of the Charter*, 15 december 1960.

A/RES/2625(XXV) (1970), UN General Assembly Resolution 2625 (XXV), *The Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States*, 24 October 1970.

A/RES/2229(XXXI) (1966), UN General Assembly Resolution 2229 (XXXI), *Question of Ifni and Spanish Assembly*, 20 December 1966.

A/RES/31/154 (1976), UN General Assembly Resolution 31/154, *Question of Southern Rhodesia*, 20 December 1976.

S/RES/417 (1977), UN Security Council Resolution 417, 31 Oktober 1977.

S/RES/445 (1979), UN Security Council Resolution 445, 8 March 1979.

S/RES/452 (1979), UN Security Council Resolution 452, 20 July 1979.

S/RES/2334 (2016), UN Security Council Resolution 2334, 23 december 2016.

Vienne Convention on the Law of Treaties, signed on 23 May 1969, in Vienna, Austria.

Conference on Security and Co-operation in Europe: Final Act, signed on 1 August 1975, in Helsinki, Finland.

Övrigt

Universal Declaration of the Rights of People, signed on 4 July, in Algiers, Algeria

Litteratur

Bayefsky, Anne (red.): *Self-determination in International Law: Quebec and Lessons learned*, Kluwer Law International, Great Britain, 2000

Cassese, Antonio: *Self-determination of Peoples: A Legal Reappraisal*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996

Cassese, Antonio: *International Law Second Edition*, Oxford University Press, Oxford, 2005.

Clark, Donald: *Self-determination: International perspectives*, Macmillan Press Ltd, Storbritannien, 1996.

Danspeckgruber, Wolfgang. (red.): *The Self-determination of Peoples; Community, Nation and State in an Interdependent World*, Lynne Rienner Publishers, London, 2002

Hurst, Hannum: *Autonomy, Sovereignty, and Self-determination: The Accommodation of Conflicting Rights*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1996

Lansing, R: *The Peace Negotiations: A personal Narrative*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1921

Martin, Ian: *Self-determination in East Timor: The United Nations, the Ballot, and the international intervention*, Lynne Rienner Publishers, London, 2001.

Musgrave, D. Thomas: *Self Determination and National Minorities*, Oxford University Press, Somerset, 2000

Nirmal, B.C: *The Right to Self-determination in International Law*, Deep & Deep Publications, New Delhi, 1999

Roepstorff, Kristina: *The Politics of Self-determination beyond the decolonisation process*, Routledge, Oxon, 2013

Summers, James: *Peoples and International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2007

Wheatley, Steven: *Democracy, Minorities and International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005

United Nations Yearbook, 1960:

<http://www.unmultimedia.org/searchers/yearbook/page.jsp?volume=1960&page=2> (Hämtad 2017-11-13)

ILC Yearbook, 1988:

http://legal.un.org/docs/?path=../ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1988_v2_p2.pdf&lang=EFSRA (Hämtad 2017-11-16)

Elektroniska källor

Förenta Nationerna. Officiell hemsida:

<http://www.un.org/en/decolonization/nonselvgovterritories.shtml> (Hämtad 2017-11-11)

Nya Kaledonien. Officiell hemsida:

<http://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/Politiques-publiques/Referendum-2018/Le-referendum-de-2018/Organisation-du-referendum> (Hämtad 2017-12-01)

Rättsfallsförteckning

Aaland Islands Case

Report of the International Committee of Jurists of October 1920

www.ilsa.org/jessup/jessup10/basicmats/aaland1.pdf

Hämtad 2017-11-15

Barcelona Traction

ICJ Judgement (Belgium v. Spain) of 5 february 1970

www.icj-cij.org/files/case-related/50/050-19700205-JUD-01-00-EN.pdf

Hämtad 2017-11-19

Namibia (South West Africa) Case

ICJ Advisory Opinion of 21 June 1971

www.icj-cij.org/files/case-related/53/053-19710621-ADV-01-00-EN.pdf

Hämtad 2017-11-19

Western Sahara Case

ICJ Advisory Opinion of 16 October 1975

www.icj-cij.org/files/case-related/61/061-19751016-ADV-01-00-EN.pdf

Hämtad 2017-11-21

East Timor Case

ICJ Judgement (Portugal V. Australia) of 30 June 1995

www.icj-cij.org/files/case-related/84/084-19950630-JUD-01-00-EN.pdf

Hämtad 2017-12-01

Israeli Wall

ICJ Advisory Opinion of 9 July 2004

www.icj-cij.org/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf

Hämtad 2017-12-05

South West Africa

ICJ Judgement (Liberia v. South Africa) of 18 july 1966

<http://www.icj-cij.org/files/case-related/47/047-19660718-JUD-01-00-EN.pdf>

Hämtad 2017-12-05

Kosovo Case

ICJ Advisory Opinion of 22 July 2010

<http://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf>

Hämtad 2017-12-07